

**Adami Tanneri E Societate Iesv, S. Theologiæ D. Et In
Academia Ingolstad. Professoris, Theologiæ Scholasticæ
Tomus ...**

Cum triplici Indice

De Fide, Spe, Charitate, Ivstitia, Religione, caeterisq[ue] virtutibus [et]
vitijs: ac varijs hominum statibus. Secvndæ Secvndæ S. Thomæ
Aqvinatis Respondens

Tanner, Adam

Ingolstadii, 1627

II. Quid & quantum peccatum sit schisma, & quæ sint pœnæ
schismaticorum, & quid si Pontifex fieret schismaticus aut hæreticus,
deniq[ue] quid faciendum tempore schismatis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72877](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72877)

possunt. Quæ tamen ipsa tristitia laudabilis non est, siquidem ea quæ sunt attendantur, prout subsunt diuinæ prouidentia dispositioni; & prohibetur psal. 36. v. 1. *Noli emulari in malignantibus: neq; zelaueris facientes iniquitatem.* Et psal. 72. v. 2. *Pene effusi sunt gressus mei, quia zelauit super iniquos, pacem peccatorum videns.* Indignari vero de peccato proximi indignis beneficia conferentis, per se non est illicitum.

Deniq; tristari de bono alicuius, in quantum nobis vel alijs noxium est, per se non esse peccatum, tradit S. Gregorius 22. Moral. c. 11. vbi ait: *Euenter plerumq; solet, ut non amissa charitate, & inimici nos ruina lætificet, & rursum eius gloria sine inuidia culpa contristet, cum & ruente eo, quosdã bene erigi credimus, & proficiente illo, plerosq; iniuste opprimi formidamus.*

10 Discordia, de qua S. Thomas q. 37. aliquando generatim dissensionem voluntatum & actionum significat; quæ per se nec bona est, nec mala: Nam in malo dissentire bonum est; & concordia malorum pessima. Aliquando sumitur strictius pro dissensione circa bonum. Sed nec ista vniuersim mala est, ut si bonum illud debitum non sit, cuiusmodi est ingressus religionis, iuxta S. Thomam a. 1.

Tertio sumitur pro vitiosa dissensione voluntatis circa bonum debitum, quæ semper quidã mala est, iuxta Apostolum Gal. 5. dissensiones inter opera carnis numerantem; Sed per se vitium speciale non est, utpote ei virtuti opposita, cuius bonum respicit: nisi cum quis ita à proximo discordat, ut simul eius quietem mentis, adeo quæ pacem voluntarie lædat; seu in ipso bono ad charitatem spectante dissentiat: quo modo in proposito consideratur iuxta S. Thomam loc. cit. tanquã vitium paci charitatis oppositum in corde.

Eius grauitas considerari debet, tum ex ipsa per se læsione pacis, an grauis sit: tum ex materia subiecta, in qua dissentitur, an sub mortali debita &c. tum ex animi deliberatione, cum indeliberatio & paruitas materiae etiam hac in re læpè à mortali excusent, iuxta S. Thom. cit. a. 1.

11 Contentio, de qua S. Thomas q. 38. hic accipitur pro vitio speciali, opposito paci charitatis in ore, quod itidem Gal. 5. inter opera carnis numeratur, & iuxta S. Thomam a. 1. describi potest; Vitiosa pugna verborum cum proximo, pacem charitatis lædens.

Vitiosa autem est, vel quia veritatem impugnat; vel quia inordinato modo, aut etiã temerè, seu solo contradicendi studio, cum læsione pacis, aut charitatis, dictum alterius impugnat, ex quorum vtroq; simul, sicut & ex animi deliberatione prauitas ipsi aestimari debet, quanquã ratione modi per se raro fit peccatum mortale, nisi ob scandalum consequens, seu adiectas contumelias iuxta S. Thomam a. 1. Oritur cum quandoq; ex ignorantia; tum plerumq; ex inani gloria, vel etiã superba sui ipsius aestimatione, qua quis proprio sensui nimium tribuit, & addictus est, vt ex S. Gregorio 31. Moral. c. 31. notauit S. Thomas cit. q. 38. a. 2.

Plura hac de re egimus supra disp. 1. q. 9. dub. 5. vbi de disputationibus cum hæreticis actum. Quomodo autem diuersitas opinionum in scientijs alijsq; disciplinis, itemque dissensiones alię in rebus agendis ad salutem non necessarijs, charitati non aduersentur, dictum est supra quæstione 4. dub. 1.

DVBIUM II.

Quid, & quantum peccatum sit schisma, & quæ sint pœna schismaticorum; & quid si Pontifex fieret Schismaticus aut hæreticus; denique quid faciendum tempore schismatis.

S. Thomas 2. 2. q. 39. ad. 4.

12 Quantum ad primum, schisma est peccatum speciale, quo quis se ab Ecclesiæ vnitatem separat; eaque, quantum in se est, scindit & diuidit; siue quis directe se à solo capite Ecclesiæ, qui est Romanus Pontifex, siue à reliquo corpore, siue ab vtroq; separet iuxta S. Thomam q. 39. a. 1.

Contingit schisma varijs modis. Primo, aut solo proposito, aut ipso etiam opere externo, quo proprie consummatur, vt homicidium.

Secundò, aut per formale & expressam intentionem schismatis, aut per virtuale & indirectam intendendo v. g. aliquam hæresin, vel superstitionem, vel dignitatis prærogatiuam: omnis enim hæreticus, formaliter etiam schismaticus est, iuxta S. Thomam a. 1. ad 2. Caietanum ibidem, Valentiam q. 5. pun. 1. licet non contra, vt dicitur.

13 Tertio, vel in actu signato, adeoque cum hæresi, diserte videlicet negando vnitatem Ecclesiæ, vel auctoritatem supremam Pontificis in vniuersam Ecclesiam, quem communis doctrina reputat hæreticum, vt ait Caietanus v. schisma; male tamen addens, *tamen si in dubium forte reuocetur, an sit hæreticus, propterea quia non videtur in sacris Concilijs damnata hæc hæresis;* quæ verba in recensionibus editionibus merito prætermissa sunt iuxta ea quæ docuimus supra disp. 1. q. 4. dub. 3. & 4. aut in actu solum exercito, adeoque sine hæresi, dum quis videlicet in ipsa praxi, summum Pontificem pro suo aut Ecclesiæ capite non vult agnoscere, vel vniõnem seu communicationem debitam cum reliquo corpore recusat seruare.

14 Quo spectant etiam illi iuxta Caietanum; qui absque legitima auctoritate congregant Synodos, vel legitime dissolutas prosequuntur, & quotquot ita se gerunt, tanquam si Ecclesiæ membra non essent. Tales sunt etiam qui absque legitime cõtione Pontificiam sedem ac munus inuadunt; præsertim legitimo Pontifice etiamnum existente.

Vnde moraliter solum inieligendum est, quod ait Hieronymus in cap. 3. epistolæ ad Titum: *Et si schisma in principio aliqua ex parte possit intelligi diuersum ab hæresi, tamen nullum schisma non sibi aliquam confingit hæresin, vt recte ab Ecclesia recessisse videatur.*

15 Quarto proinde contingere potest separatio, vel quoad mores tantum, vt si quis ceremonias contra comunem totius Ecclesiæ consuetudinem & consensum velit introducere, aut etiam quoad fidem.

Quinto

Quinto, fieri potest non solum per separationem ab vniuersali Ecclesia directe, sed etiã à particulari, quã vniuersali adheret, v. g. ab hac dicecesi, vel eius Episcopo. Cui consonat illud 1. Cor. 1. v. 10. *Et non sint in vobis schismata.* Quin etiã aliã particulare congregationẽ v. g. Religionẽ scindens, peccatũ speciale contra charitatem comittit, quod saltem ad schisma reuocatur; etiamsi hoc proprie non accidat, nisi per separationem ab vniuersali Ecclesia, iuxta S. Thomam hic a. 1.

16 Deniq; contrahi potest, non solum à membris cæteris Ecclesiæ, sed etiam ab ipso capite, nempe summo Pontifice, idque tam solitarium, quã hæresi iunctum, saltẽ quantũ est precisẽ ex naturã schismatis, quicquid sit de externã protectione Dei, vt recte Turcremata l. 4. de Ecclesia. part. 1. c. 11. Caietanus hic a. 1. Valentia q. 15. pun. 1. idq; tum per separationem sui ab officio capitis; quod fieret, si Papa retento suã potestatis titulo, nollet subesse officio, aut legibus officij sui, volens se non vt caput spirituale Ecclesiæ, sed solum vt Dominum quendam temporalem gerere, vt inquit Caietanus: tum per separationem à corpore, quod fieret v. g. si in ritibus nollet se conformare vniuersali Ecclesiæ, sed vellet celebrare sine vestibus sacris, vt inquit Turcremata; vel si excommunicare præsumeret vniuersam Ecclesiam, vt dicit Caietanus.

17 Quantum ad secundum. Est hoc quidem peccatum ex suo genere leuius infidelitate; attamen per accidens ratione scandali, damni. &c. sepe solet esse grauius, iuxta S. Thomam. cit. q. 39. a. 2. Quocirca nec à mortali potest excusari, nisi ob ignorantiam & indeliberationem, iuxta Valentiam quæst. 15. punct. 2.

18 Quantum ad tertium. Tres pœnas schismatis hic refert S. Thomas. a. 3. & 4. Prima est priuatio omnis iurisdictionis spiritualis, quã videlicet ex simplici hominis iniunctione confertur, ex Can. *Novatianus*, causa 7. q. 1. Vnde, inquit S. Thomas, *non possunt, nec absolueri, nec excommunicare, nec indulgentias facere, aut aliquid huiusmodi, quod se fecerint, nihil est factum.*

Sed hoc limitandum est, nisi quis bonã fide confessus, à dubio, vel occulto, & in publico munere tolerato hæretico, vel schismatico absoluat, iuxta Syluestrum V. *Confessio* 1. n. 19. & 20. Azorium lib. 8. cap. 13. q. 7. ex capite *Nonne* 8. q. 4.

Quod si schismatici & hæretici, vt quidam probabiliter sentiunt, non nisi ratione excommunicationis iurisdictionem perdant, addi potest etiã alia limitatio, post decretũ Martini V. *ad euitanda*: nimirum si nominatim sint excommunicati, aut notorij percussores Clericorum; cæteri enim excommunicati, in actibus iurisdictionis, cedentibus in fauorem subdito um, potestatem iurisdictionis retinent, saltem vt eã valide vtantur, etsi non licite, vt alibi dicitur. Atque ita in præsentem etiam materiã sentiunt quidã apud Azorium loc. cit. licet ipse putet, hæreticos vniuersim, si nominatim excommunicati non sint, vitandos quidem non esse, sed tamen nihilominus iurisdictionem perdere.

19 Cæterum potestatem ordinis schismatici retinent quidẽ ob characterẽ; sed licitẽ non exercent. Vnde fit, vt etiã validẽ consecrent & ordinent, etsi non licitẽ. Eademq; est ratio hæreticorũ, iuxta S. Tho-

mam a. 3. & supplemento q. 38. a. 2. & dicta superius disp. 1. q. 8. dub. 6.

Secunda pœna ex Can. *Nulli*, distinctione 19 & Bullã cenarũ Domini, est excommunicatio quã ipso facto incurrit illi, qui schisma opere externo consummãrunt, cum fautoribus &c. non autem pure mentales, aut qui id opere externo non consummãrunt, vt etiam supra loc. cit. suo modo de hæresi dictum. Peculiariter etiam excommunicatur schismaticus, qui sine legitima electione Papam se venditat cum omnibus ei adherentibus; exceptis tamẽ, quos probabilis error, vel ignorantia excusat, vt recte post Panormitanum Valentia q. 15. pun. 3. An vero, & quomodo etiã excommunicati priuationẽ dominij, ac beneficij incurrant, dictum est supra de hæresi loc. cit. Et plura de hac omni re suo loco tom. 4. de Censuris.

Tertia pœna est corporis, qua per potestatem temporale licite coercetur, si alioqui corrigi nolint.

Quæres primo. Quid si ipse Pontifex etiam fiat schismaticus, aut hæreticus. Respondeo primo, Pontificem occulte hæreticum aut schismaticum suam iurisdictionẽ non perdere; nec adeo excommunicatum esse; quicquid Turcremata lib. 4. p. 2. c. 20. & Castrolib. 2. de hæreticorum punitione dixerint, contra comunem Sotii n. 4. dist. 22. q. 2. a. 2. Cani lib. 4. c. 1. Caietani, tract. de auctoritate, Papæ & conciliorum, & alios inferius citandos Ratio est. Quia alias male consultum foret Ecclesiæ.

Respondeo secundo, Pontificem notorie hæreticum, non quidem per Ecclesiæ depositionem, vt dixit Caietanus loc. cit. sed ipso iure diuino excidere sua potestate; siue per facti euentiam notum sit crimen, siue per aliquam declarationem & sententiam Ecclesiæ, vt post Waldensem, Driedonem, Canum, & alios plerosq; recentiores, contra quosdam aliter sentientes docent Bellarminus lib. 2. de Romano Pontifice c. 20. & Valentia de fide q. 1. pun. 7. §. 40. & hic q. 15. pun. 3. & dictum superius disp. 1. q. 4. dub. 4. Ratio parebit inferius.

Respondeo tertio, Idem probabile esse de Pontifice notorie schismatico. Ita cum Turcremata, docet Valentia hic q. 15. cit. pun. 3. & comunum est S. Cypriano lib. 1. Epistola 6. vbi ait: *Dicimus, omnes omnino hæreticos atque schismaticos nihil habere potestatis, aut iuris.*

Ratio est. Tum quia conueniens non est, eum, qui iam externis quoque actibus se palam in lupum & vastatorem Ecclesiæ transformauit, summi Pastoris officio præfectum à Deo relinqui. Tum quia sicut Deus ipse Pontificis personam, quando ab Ecclesiã huic Muneri idonea æstimatur, & per electionem quasi Deo offertur, reipsa acceptat, ac eidem potestatem Pontificiam tribuit; ita etiam patimodo censendum est, quando is eiusdem Ecclesiæ iudicio, in statu rectæ gubernationi è diametro opposito, sua culpa se statuit, rursus diuinitus ea potestate priuari: cum is alioqui, velut omni potestate humana superior, ab Ecclesia priuari sua potestate non possit; etiamsi interim alij hæretici & schismatici, quantumuis notorij, ex ipsius diuini iuris dispositione, ipso iure Ecclesiasticam iurisdictionẽ non amittant, vt recte & conuenienter S. Thomæ docet Caietanus loc. cit. cap. 2. 2. & vt apparet Ban-

nes hic, licet contrarium existimet Valentia post Turcrematam, & Castro loc. cit. & Syluestrum. verbo *Schisma* n. 3.

24 Respondeo quarto, Papam sic à Deo sua potestate exutum etiam puniri & iudicari posse ab Ecclesia; imò ipso facto incurrere excommunicationem, in hæreticos & schismaticos latam. Ita citati. Ratio patet. Quia iam eiusdem conditionis est cū cæteris.

25 Quæres secundò. Quid faciendū tempore schismatis, quando plures sunt dubij Pontifices. Respondetur, primū ipsam facti causam diligenter exquirēdā ab hominibus doctis & pijs, qui partiales nō sint, reiq; gestæ notitiā habeant. Deinde verò si res, omnibus spectatis, adhuc dubia maneat, tenendū esse, quod certū est, prætermisissis dubijs; nempe ad hæredū Ecclesiæ, eiusq; inuisibili capiti Christo, & dubios Pontifices habendos vt dubios, non magis vni ad hærendo, quā alteri; cum id sine temeritate non fieret; donec res per Ecclesiæ pastores in Concilio generali, aut extra definiatur, vt factum in Concilio Constantiensi. Ita rectè docet Caietanus tract. de autorit. Papæ loc. cit. Plura idem ibidem & Turcremata de Ecclesia lib. 4. part. 1. cap. 9. & 10.

DVBIVM III.

De bello; ac primò quid sit & quamnam conditiones vniuersim ad iustum bellū requirantur; quaq; ratione charitati opponatur.

S. Thomas 2. 2. q. 40. a. 1.

26 **B**ellum seu à beluis dictum, seu quasi non bellū per antiphrasin, est pugna inter diuersas communitates siue populos.

De quo supponimus primò, bellū aliud esse offensiuū seu aggressiuū, quod ad vindicandā vel cōpensandā iniuriā infertur; aliud defensiuū, quod solius defensionis causa, cū moderamine debito suscipitur.

Supponimus secundò, neutrum ex se illicitū esse, etiam Christianis, vt contra Manichæos apud Aug. lib. 2. 2. contra Faustū c. 74. Erasmi annot. ad cap. 3. & 2. Luc. item Anabaptistas, patet ex Luc. 3. v. 14. *Neminem conuertiatis, neq; calumniā faciatis: & contenti estote stipendijs vestris.* De qua re plura Bellar. lib. 3. de membris Ecclesiæ cap. 14. Valentia q. 16. punct. 1.

Supponimus tertio, bellum considerari posse, vel quoad substantiam, eiusq; inchoationē, vel quoad modū & circūstantias, adeoq; eius administrationē. De primo agetur prius, deinde de altero. His positis de proposito dubio sequētes assertiones statuimus.

27 **ASSERTIO I.** Ad bellum iustū tres conditiones requiruntur, nimirū legitima autoritas seu potestas, causa iusta, & recta intentio, vt scilicet amore iustitiæ, seu iustæ indemnitis suscipiatur; non ex odio, vel priuata vindictæ cupiditate. Ita ex August. lib. 2. 2. contra Faustum cap. 75. S. Thomas q. 40. a. 1. & cōmunis. Ratio est; quia tres hæ conditiones necessariæ sunt in omni genere actionis, qua vis aut nocementū alijs infertur. Et ad vltimā conditionē speciatim spectat illud August. l. 2. 2. con. Faustū c. 74. *Nocendi cupiditas, vlciscendi crudelitas, impacatus & implacabilis animus, feritas de bellandi, libido dominandi & si qua sūt similia, hæc sunt, quæ in bellis iure culpantur.*

28 **ASSERTIO II.** Deficiente vna ex prioribus duabus

conditionibus, bellū non solū aduersatur charitati, sed etiā iustitiæ; adeoq; annexū habet onus restitutiōis: Secus ex defectu solius tertiæ conditionis. Ita ex cōm. docent Caiet. & Bannes hic a. 1. Val q. 16. p. 2. Mol. to. 1. de Iustitia dis. 1. 2. 3. Ratio sumitur ex simili de iudicio & officio Iudicis inferius dis. 4. explicādo. Et per se constat eū qui absq; causa & facultate seu potestate legitima alterum lædit, violare iustitiam, & teneri ad restitutionem: secus si in læsione solo affectu odij peccetur.

29 **ASSERTIO III.** Ad bellū merè defensiuū, vnusquisq; populus, seu Princeps habet sufficientē autoritatē ac potestatē. Ita omnes. Ratio est. Quia cuiuslibet licet vim vi repellere, cū moderamine inculpatæ tutelæ. Vnde Bellarm. l. 2. de Concilijs c. 19. ad 2. ait, licere etiā resistere armis & vi ipsi Pontifici Ecclesiā destruere molienti. Subditi verò priuati principis vel cōmunitatis alicuius qui nullā propriā ditionē habent, non possunt sine consensu sui Domini bellū etiā defensiuū suscipere; tū quia ad congregandū militē requiritur specialis autoritas in conuocante: tum quia subditorū defensio contra vim militarē alieni Domini, spectat ad ipsum principē; sine cuius præiudicio bellū à subditis non suscipitur, vt bene etiā notauit S. Th. q. 40. a. 1. iuxta August. l. 2. 2. cont. Faustum c. 75. vbi ait: *Ordo naturæ mortalium paci accommodatus hoc postulat, vt suscipiendi belli autoritas atq; consilium penes principes sit.*

30 **ASSERTIO IV.** Ad bellū offensiuū per se requiritur autoritas principis, seu Magistratus alicuius, qui in suo regimine superiorē non agnoscat. Ita cōmunis. Ratio est. Quia cæteri habent superiores, ad quos recurrendū est. Talis autē sunt Imperator, Reges, aliqui Principes Italiæ, quædā Respublicæ liberæ, vt Veneta, & in Brasilia subinde singulæ quædoq; familiæ, vel pagi, iuxta Mol. disp. 100 non autē Germaniæ seu Imperij Principes, q. Imperatori subsunt.

31 **ASSERTIO V.** In tribus tamē casibus, etiā inferior Princeps bellū offensiuū licitè gerit. Primus est expressus, aut rationabiliter presumptus consensus superioris Principis, ex Mol. disp. 121. Secundus, si quis fortè diuturna & legitima prescriptione hoc ius obtinuerit, vt de quibusdam referunt Victoria Relect. de iure belli. & Caiet. hic q. 40. a. 1. Mol. cit. dis. 100. Tertius, si necessitas se defendendi vrgeat; neq; tamē aut priuæ securitati, aut indemnitati satis consultū sit, nisi ē vestigio vindictæ quoque exerceatur. Vt si eiusdē regni Principes inter se pugnent, & rex aut nolit, aut non possit illatas alteri ab altero iniurias vindicare; tunc enim iniustè inuasus non solum defendere, sed etiam in hostem animaduertere potest, vsq; ad plenā sui securitatē, & condignā satisfactionē; eo ferè modo & iure, quo priuatis quoq; licet, res iniustè ablatas in continenti etiam vi adhibita vindicare, vt rectè docent Victoria & Molina loc. cit. & ex parte Syluester verbo *bellum* 2. num. 3.

32 **ASSERTIO VI.** Causa iusti belli est sola iniuria, aut iure defensionis repellēda, aut iure cōmutatiuæ iustitiæ cōpensanda, aut iure vindicatiuæ iustitiæ vindicāda, idq; cū aliundē debita satisfactio nō p̄statur. Ita cum S. Th. q. 40. a. 1. omnes ex Aug. l. 2. 2. contra Faustū c. 74. & q. 10 in Iosue, vbi inter alia ait: *Iusta bella solent desiniri, quæ vlciscuntur iniurias, si gens vel ciuis plebēnda est, quæ vel vindicare neglexerit, quod*